

Projectplan Advies Besluitvorming toekomst radioactief afval 2022-2024

Foto: het COVRA-gebouw in Nieuwdorp - Evelyne Jacq ANP

Auteurs

Vincent Lagendijk, Romy Dekker, Rinie van Est
April 2022

Inhoud

1	Inleiding.....	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Achtergrond	4
1.4	Centrale doelstelling	6
1.5	Aanpak.....	6
	Kwaliteitscontrole en procesmanagement.....	11
	Begeleidingscommissie	11
	Literatuur	12
	Bijlage: het Rathenau Instituut	13

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De nieuwe regering spreekt in haar coalitieakkoord van december 2021 het voornemen uit om te zorgen 'voor veilige, permanente opslag van kernafval' (*Coalitieakkoord*, 2021). In datzelfde akkoord kondigt zij aan stappen te gaan zetten voor de bouw van twee nieuwe kerncentrales, en dat ze de kerncentrale in Borssele na 2033 wil openhouden. Nederland produceert nu al dagelijks radioactief afval, bijvoorbeeld in de kerncentrale van Borssele, bij de productie van medische isotopen in Petten, en in onderzoeksinstituten. Dat afval wordt tijdelijk bovengronds opgeslagen bij de Centrale Organisatie voor Radioactief Afval (COVRA) in Zeeland.

Radioactief afval zendt ioniserende straling uit. Blootstelling daaraan kan schadelijk zijn voor mens en milieu. Hoe lang dit afval radioactief blijft, verschilt. Voor een deel van dit afval duurt dat enkele dagen of jaren, voor een ander deel honderdduizenden jaren. Omdat mens en milieu beschermd dienen te worden tegen de gevaren verbonden aan radioactieve afvalstoffen, dient dit afval opgeslagen te worden totdat het niet meer schadelijk is, en is langdurig goed beheer daarvan dus cruciaal. Volgens het Nationale programma radioactief afval (IenM 2016) is, na een periode van centrale bovengrondse opslag, rond 2130 een eindberging in de diepe ondergrond voorzien.

Besluitvorming over dit onderwerp kenmerkt zich door technische complexiteit en onzekerheden, maatschappelijke zorgen, uiteenlopende politieke visies en de inbreng van diverse bestuurslagen (van internationaal en Europees tot nationaal, provinciaal en gemeentelijk). Eerder onderzoek van het Rathenau Instituut over radioactief afval wees hier al op. Door dit karakter is het besluitvormingsproces gebaat bij publieksparticipatie (De Vries et al., 2015). Ook de Europese richtlijn 2011/70/Euratom schrijft voor dat het publiek, overeenkomstig de nationale wetgeving en internationale verplichtingen, de gelegenheid moet krijgen om deel te nemen aan het besluitvormingsproces.

In het Nationale programma werd met het oog op het te organiseren besluitvormingsproces, de vorming van een klankbordgroep aangekondigd (IenM 2016). De Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming (ANVS) heeft in 2017, vanuit haar toenmalige beleidsvoorbereidende rol, een kwartiermaker aangesteld om de missie van een dergelijke groep te formuleren. Dit mondde in mei 2018 uit in een rapport (Van Soest, 2018). Het jaar erna heeft de ANVS, namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, het Rathenau Instituut verzocht het 'klankbordgroepproces' te organiseren en te adviseren over hoe het besluitvormingsproces over het langdurig beheer van radioactief afval en verbruikte splijtstoffen te organiseren. Dat advies moet in 2024 worden uitgebracht.

In juli 2019 is het Rathenau Instituut met dit verzoek aan de slag gegaan binnen het programma *Advies Besluitvorming toekomst radioactief afval*. Het programma zit nu op de helft en bestaat uit vier fasen. Momenteel bevinden we ons in fase 2 ('onderzoek en dialoog') die tot 1 juli 2022 zal

lopen. Op basis van de resultaten uit fase 2 worden relevante kwesties en vragen in kaart gebracht (dialoogagenda), die in fase 3 via een reeks kleinschalige 'dialogen op maat' zullen worden besproken. Op basis van de resultaten uit fase 2 en 3 zal het beoogde advies worden opgesteld in fase 4.

Dit projectplan beschrijft de stand van zaken en blikt vooruit op de tweede helft van het programma en onze aanpak om te komen tot het gevraagde advies. Daartoe bieden we eerst wat achtergrond over hoe het Rathenau Instituut invulling wil geven aan bovengenoemde opdracht.

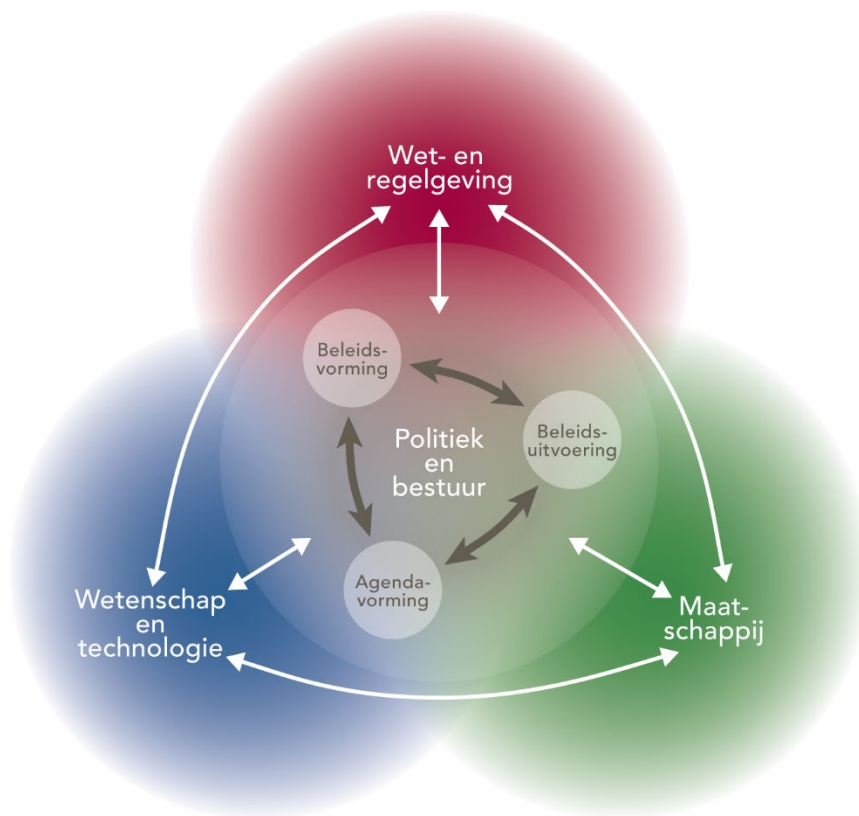
1.2 Achtergrond

Een goed functionerend governance-ecosysteem

Het Rathenau Instituut is gevraagd advies uit te brengen over het besluitvormingsproces rond het langdurig beheer van radioactief afval. We beschouwen het besluitvormingsproces als het brede democratische proces waarbinnen politieke besluitvorming tot stand komt. Daarbij zijn naast de centrale overheid en decentrale overheden tal van experts, maatschappelijke organisaties, bedrijven en burgers betrokken. Bij een besluit over bijvoorbeeld de locatie voor radioactief afval spelen naast de nationale politiek, ook wetenschappelijk onderzoek, internationale en nationale juridische kaders, maatschappelijke organisaties en belangen van omwonenden, lokale bestuurders en afvalproducenten een rol.

Om zicht te krijgen op de betrokkenheid van politiek en bestuur, maatschappij, wetenschap en technologie, en het juridische domein bij de besluitvorming over radioactief afval, maken we in dit project gebruik van een governance-ecosysteemraamwerk (zie figuur 1). Dit raamwerk is door het Rathenau Instituut ontwikkeld om zicht te krijgen op de omgang met maatschappelijke en ethische aspecten rond wetenschap en technologie (Kool et al. 2017). Om tot een advies te komen, onderzoeken we in hoeverre het huidige governance-ecosysteem het mogelijk maakt om te komen tot haalbare en wenselijke oplossingen omtrent het langdurig beheer van radioactief afval.

Idealiter zijn governance-ecosystemen effectief en democratisch (cf. Sørensen & Torfing 2009). Een *effectief* ecosysteem is in staat om relevante problemen tijdig te identificeren en oplossingen te formuleren en te implementeren. Actoren in zo'n systeem putten uit diverse bronnen van informatie, kennis en beoordelingsvermogen en zijn in staat om die bronnen aan te boren en op een redelijke manier om te gaan met conflicten. Dat vereist het vermogen om op basis van wederzijds vertrouwen samen te werken. Een *democratisch* governance-ecosysteem vraagt allereerst om democratische controle door gekozen politici. Daarnaast dient de betrokkenheid en vertegenwoordiging van burgers, maatschappelijke organisaties, experts en bedrijven, die direct of indirect geraakt worden door activiteiten binnen het ecosysteem, gewaarborgd te zijn. Verder moet er voldoende ruimte zijn voor openbaar debat, onderzoek en tegengeluiden.

Figuur 1. Raamwerk voor het governance-ecosysteem (Bron: Kool et al. 2017, 95).

Het governance-ecosysteem vormt als het ware de institutionele bedding van het proces van besluitvorming. Het concept wordt binnen dit programma gebruikt als een analytische lens. Dat stelt ons in staat om in het advies in te gaan op aanbevelingen voor het versterken van het governance-ecosysteem voor het besluitvormingsproces over het langdurig beheer van radioactief afval.

Goede publieksparticipatie

De Europese richtlijn 2011/70/Euratom bepaalt dat lidstaten moeten zorgen voor een gedegen en openbare informatievoorziening over het beheer van splijtstoffen en radioactief afval, en dat de bevolking kan deelnemen aan besluitvorming hierover. Deze eis sluit aan bij het Verdrag van Aarhus uit 1998 dat Europese burgers het recht geeft op toegang tot informatie, inspraak, en toegang tot de rechtsgang bij besluitvorming over milieuaangelegenheden. De Euratom-richtlijn bepaalt tevens dat lidstaten een nationaal programma met betrekking tot het langdurig beheer van radioactief afval op moeten stellen.

Het Nederlandse Nationaal programma (IenM 2016) stelt dat publieksparticipatie een essentieel onderdeel is van het besluitvormingsproces. Ter voorbereiding op het Nationale programma heeft het Rathenau Instituut onderzoek gedaan naar de wijze waarop de maatschappij betrokken kan worden bij besluitvorming over het langdurig beheer van radioactief afval. Dat heeft geresulteerd in de studie *Bouwstenen voor participatie*, waarin werd geconcludeerd dat het langdurig beheer van radioactief afval een veelzijdige en intergenerationele kwestie is. Dit maakt

publieksparticipatie noodzakelijk, maar ook moeilijk. Tegelijkertijd stelde de studie dat bij goede publieksparticipatie niet alleen burgers moeten worden betrokken, maar ook overheden, stakeholders en wetenschappers (De Vries et al. 2015, p.17).

Tevens liet dit Rathenau-onderzoek zien dat voor goede publieksparticipatie vertrouwen in het participatieproces en participatiebereidheid cruciale voorwaarden zijn en dat daaraan gewerkt dient te worden. Hierbij kan gedacht worden aan een onafhankelijke organisator en transparantie over het participatieproces. Participatieprocessen worden veelal ingezet wanneer verschillende bestuurslagen, of de overheid en de samenleving, op gespannen voet met elkaar staan (Van Est & Waes 2016). In dat soort situaties worden de formele manieren waarmee partijen tot overeenstemming kunnen komen, vaak niet meer als voldoende en afdoende ervaren. Het versterken van het governance-ecosysteem is zodoende een belangrijke randvoorwaarde voor succesvolle publieksparticipatie.

Participatiebereidheid hangt af van de ervaren urgentie en relevantie van een bepaalde kwestie. Een belangrijke rol spelen ook de vragen hoe het proces is vormgegeven en de mate waarin deelnemers het proces ondersteunen. Een gezamenlijke verkenning van wie, waarom, wanneer en op welke wijze (wel of niet) participeert, is daarbij van belang (De Vries et al., 2015; Van Soest 2018). Een van de aanbevelingen uit de studie van het Rathenau Instituut was om een gedeeld plan voor publieksparticipatie te ontwikkelen, door de verschillende perspectieven op publieksparticipatie te onderzoeken en de onderliggende visies en waarden met stakeholders, experts, overheden en burgers te bespreken. Het advies zal tevens ingaan op aanbevelingen voor het organiseren van publieksparticipatie als onderdeel van het besluitvormingsproces over het langdurig beheer van radioactief afval.

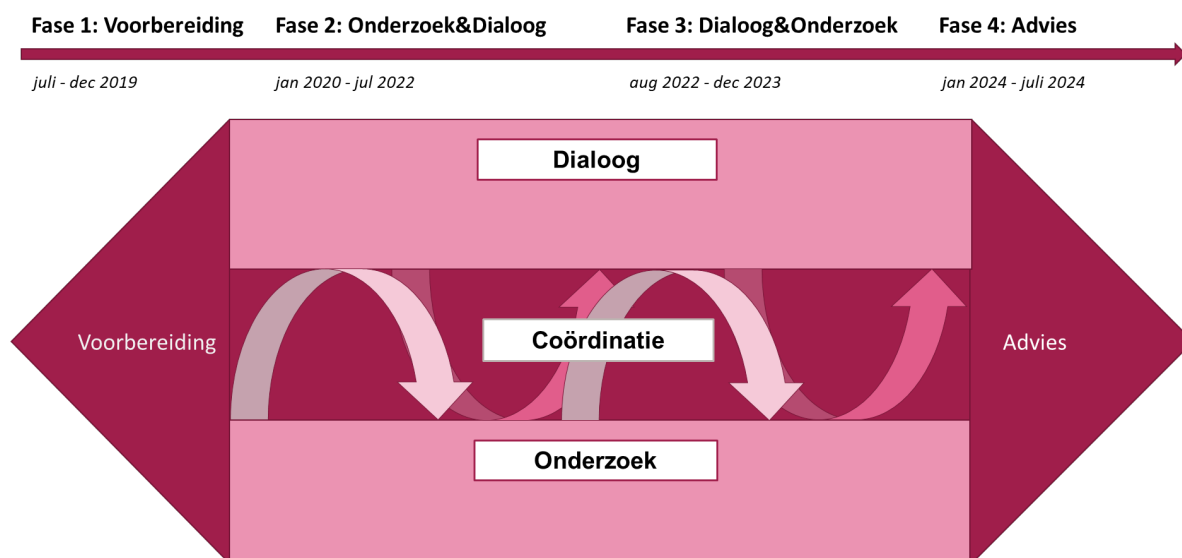
1.4 Centrale doelstelling

Door middel van onderzoek en dialoog tussen stakeholders, experts en burgers willen we komen tot een advies over het besluitvormingsproces voor het langdurig beheer van radioactief afval. Daarmee willen we een bijdrage leveren aan een governance-ecosysteem dat effectief en democratisch is. Het advies zal onder meer ingaan op het besluitvormingsproces en publieksparticipatie, en sterktes en zwaktes van het huidige governance-ecosysteem, alsmede suggesties om dat te versterken.

1.5 Aanpak

Om te komen tot een advies over het besluitvormingsproces voor het langdurig beheer van radioactief afval, is dit project ontworpen als een kennis- en leerproces, dat vorm krijgt door middel van onderzoek en dialoog. Daarbij zullen onderzoek en dialoog elkaar voeden zodat onderzoek kan leiden tot vragen die in dialoog kunnen worden gebracht. Uitkomsten uit het dialoogproces kunnen leiden tot nieuwe onderzoeksthema's (zie figuur 2). Gedurende de looptijd van het traject zijn om deze redenen tussentijdse terugkoppelmomenten gepland en is in de opzet rekening gehouden met tussentijdse bijsturing.

Op basis van de lopende onderzoek- en dialoogprojecten uit fase 2 (zie figuur 2) worden kwesties geïdentificeerd die het Rathenau Instituut verder in gesprek wil brengen. Fase 2 resulteert zodoende in een onderbouwde dialoogagenda. Fase 3 zal in het teken staan van de uitvoering van die dialoogagenda, door het organiseren van diverse kleinschalige dialogen op maat. Per dialoogonderwerp zal worden gekeken welke experts, stakeholders en/of burgers betrokken moeten worden, en in welke vorm. Het advies wordt tenslotte in fase 4 geschreven.

Figuur 2. Overzicht projectontwerp

Projectindeling

Op dit moment bevinden we ons in fase 2 van het programma. Die bestaat uit het uitvoeren en opzetten van onderzoek- en dialoogprojecten (zie figuur 3) en loopt tot en met juli 2022. In deze fase brengen we middels verschillende projecten in kaart hoe het governance-ecosysteem zich historisch heeft ontwikkeld, wat de huidige stand van zaken is en hoe andere landen vormgeven aan het langdurige beheer van radioactief afval. Gezamenlijk bieden de projecten input voor een dialoogagenda, die in fase 3 wordt uitgevoerd. Daarnaast wordt een project opgezet over visies op besluitvorming, dat tevens in fase 3 zal worden uitgevoerd. We gaan hieronder kort op deze projecten in.

Verleden

Dit project heeft als doel om zicht te krijgen op de historische ontwikkeling van het governance-ecosysteem rond het langdurig beheer van radioactief afval in Nederland. Daartoe heeft het Rathenau Instituut samen met de Stichting Historie der Techniek een historische studie uitgevoerd. In mei 2021 hebben we een concept van deze studie voorgelegd aan diverse stakeholders en zijn er vier (online) dialoogsessies georganiseerd. In deze dialogen fungeerde de concept-studie als een gespreksstarter. De deelnemers waren geselecteerd wegens hun expertise over het onderwerp en met het oog op een goede vertegenwoordiging van actoren uit het politiek-bestuurlijke domein, wetenschap en technologie en de maatschappij. De feedback op de studie en de dialooguitkomsten leverden belangrijke inzichten op en maakten eens te meer

duidelijk dat het langdurig beheer van radioactief afval een uiterst gevoelig dossier is, waar zorgvuldig over gecommuniceerd dient te worden. Momenteel wordt gewerkt aan een eindversie. Daarnaast is een verslag van de dialoogsessies opgesteld. Beide documenten zullen voorjaar 2022 op de Rathenau-website gepubliceerd worden. De resultaten dienen als input voor de dialoogagenda en het advies.

Heden

Recht

Het doel van dit project is inzicht krijgen in relevante juridische kaders die van toepassing zijn op het besluitvormingsproces rond het langdurig beheer van radioactief afval. Het betreft zowel een stand van zaken, als ook een beoordeling van eventuele sterktes en zwaktes. Hierbij zijn twee eindproducten gepland. Allereerst een uitgebreide juridische studie naar deze kaders, uitgevoerd door dr. Sanne Akerboom van de Universiteit Utrecht. Hiervan is een concept gereed, dat inmiddels ter consultatie aan diverse juridische experts en stakeholders is voorgelegd. In Q2 van 2022 wordt een eindversie van de studie opgeleverd. Ten tweede wordt in samenwerking met Akerboom een publieksvriendelijke startnotitie geschreven. Dialogen over de inzichten uit de juridische studie worden opgezet als onderdeel van de dialoogagenda in de tweede helft van 2022. Op basis van die dialoogsessies formuleren we aanbevelingen om het rechtendomein te versterken.

Kennislandschap rond het langdurig beheer van radioactief afval (KLARA)

Met dit project willen we nader inzicht krijgen in het huidige kennislandschap, knelpunten in kaart brengen en aanbevelingen doen om deze te versterken. We doen dit in twee stappen. Met actoren binnen het governance-ecosysteem brengen we allereerst in kaart hoe het huidige kennislandschap eruitziet, hoe dit functioneert en welke kansen en uitdagingen er worden gezien. Vervolgens doen we met behulp van stakeholders en kennisexperts aanbevelingen om het landschap te versterken. Op basis van een interviewronde in Q1 met stakeholders uit het kennislandschap, wordt een eerste startnotitie geschreven die tevens zal worden voorgelegd aan kennisexperts. Dat leidt tot input voor de dialoogagenda. In fase 3 organiseren we verschillende stakeholder-bijeenkomsten met deze actoren, om de bevindingen te bespreken, knelpunten scherp te krijgen en gezamenlijk op zoek te gaan naar oplossingsrichtingen. Het project leidt tot aanbevelingen om het governance-ecosysteem te versterken.

Omgang met keten radioactieve (afval)stoffen in Nederland (KRAS)

Dit project heeft als doel de huidige stand van zaken rond de omgang met radioactieve (afval)stoffen toegankelijk in kaart te brengen. Uit interacties met het veld blijkt dat er over het langdurig beheer van radioactief afval in Nederland onduidelijkheid bestaat, zoals over wat radioactief afval is, bij welke toepassingen het geproduceerd wordt en hoe ermee op de lange termijn kan worden omgegaan. Deze onduidelijkheid vormt een barrière voor het voeren van een dialoog en het komen tot een advies over het besluitvormingsproces rond het langdurig beheer van radioactief afval. In Q2 van 2022 zal een *longread* ter consultatie worden voorgelegd aan een groep experts. Het resultaat wordt gebruikt voor het organiseren van dialoog.

Elders

Binnen het project Elders werken we aan een internationaal-vergelijkende studie naar besluitvormingsprocessen omtrent het langdurig beheer van radioactief afval. We doen dit samen met Europese experts uit tien verschillende landen. In de coördinatie en uitvoering werken we samen met dr. Maarten J. Arentsen (Universiteit Twente). De studie leidt tot een wetenschappelijke publicatie in de vorm van een geredigeerde bundel die zal verschijnen bij de internationale uitgever Springer. Dit zal een zogenaamde *open access*-publicatie zijn, hetgeen betekent dat het werk kosteloos (digitaal) beschikbaar zal zijn. De Europese casussen helpen om het Nederlandse besluitvormingsproces in een internationale context te plaatsen en te komen tot algemene inzichten voor besluitvorming. Naast perspectief op de Nederlandse situatie, biedt dit ook belangrijke inzichten in hoe een effectief en democratisch governance-ecosysteem er uit kan zien. Eindversies van de hoofdstukken worden in Q3 van 2022 naar de uitgever verstuurd. Om de lessen te vertalen naar de Nederlandse context, worden de belangrijkste inzichten meegenomen in de dialoogagenda.

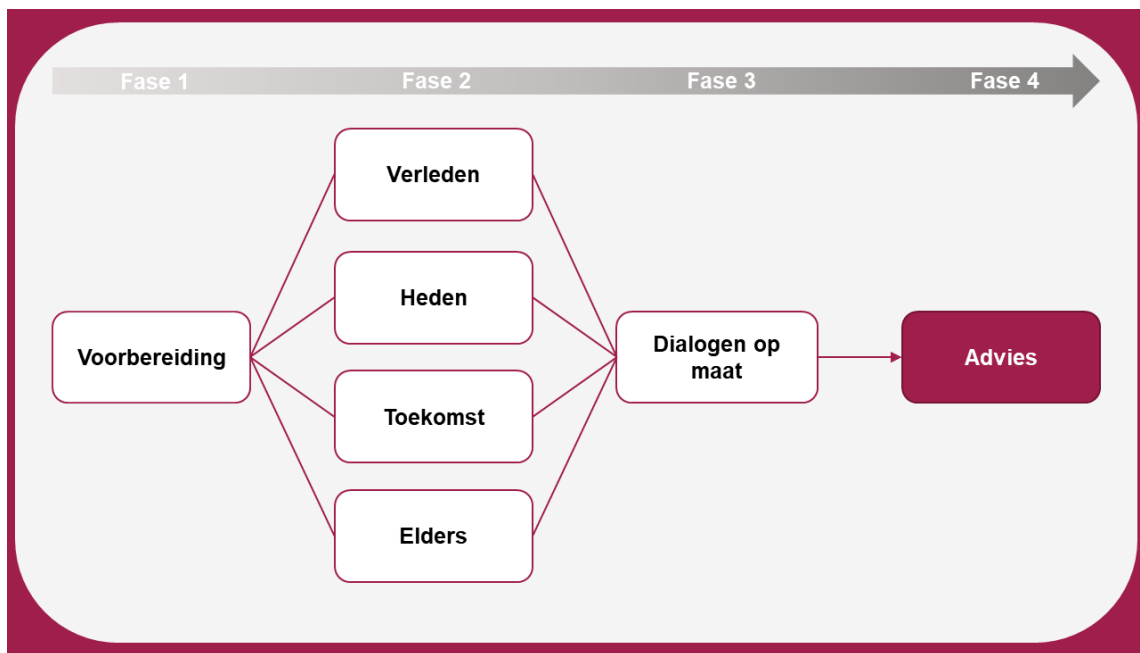
Toekomst

Grip op het besluitvormingsproces

In dit project gebruiken we onderzoek en dialoog om de belangrijkste kwesties omtrent het besluitvormingsproces over het langdurig beheer van radioactief afval in kaart te brengen. Daartoe halen we visies op over de inhoud (waarover besloten zou moeten worden) en het proces (op welke wijze, met betrokkenheid van wie en op welk moment). Tijd speelt daarbij een belangrijke rol, zeker ook omdat het beheer van radioactief afval gaat over een periode van honderden tot duizenden jaren. Daarnaast onderzoeken we hoe verschillende actoren (experts, stakeholders en burgers) bij een gesprek over dit onderwerp kunnen worden betrokken, en welke informatie ze hiervoor nodig hebben. We werken hiertoe samen met een *designer-in-residence*.

Dialoogagenda opstellen en uitvoeren

Het doel van dit project is om op basis van de andere projecten in fase 2 relevante kwesties en vragen in kaart te brengen die het Rathenau Instituut graag in fase 3 in dialoog wil brengen. Dat levert aan het begin van fase 3 een onderbouwde, integrale dialoogagenda op. In die agenda werken we uit welke inhoudelijke punten we op maat in dialoog gaan brengen, met welk doel, en hoe die met elkaar samenhangen. De verschillende dialoogprojecten in fase 3 zullen grotendeels in het verlengde liggen van de onderzoek- en dialoogprojecten uit fase 2. Bij de dialogen betrekken we afhankelijk van de inhoud en het doel, diverse burgers, experts en stakeholders, of een combinatie daarvan. Ook in fase 3 zullen diverse activiteiten op het gebied van dialoog en onderzoek op elkaar voortbouwen en daarom ruimen we tijd in voor tussentijdse reflectie en bijsturing. De resultaten uit fase 2 en 3 dienen als input voor het advies, dat in fase 4 zal worden geschreven (zie figuur 3).

Figuur 3. Overzicht van projecten op het terrein van onderzoek en dialoog

Advies

Het doel van dit programma is te komen tot een advies over het besluitvormingsproces over het langdurig beheer van radioactief afval en verbruikte splijtstoffen. Daartoe worden alle inzichten uit de voorgaande projecten samengebracht. Een conceptversie van dit advies zal eerst aan het veld ter consultatie worden voorgelegd, alvorens het wordt aangeboden aan de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat.

Kwaliteitscontrole en procesmanagement

Op alle projecten die uitgevoerd worden door het Rathenau Instituut is kwaliteitszorg van toepassing. Dit betekent dat er nauw contact is over de opdracht en de voortgang met de opdrachtgever en binnen het project waarborgen worden georganiseerd om te zorgen voor kwaliteitscontrole. Intern bij het Rathenau Instituut vindt dit op meerdere niveaus plaats:

- peer-reviews en kwaliteitscontrole binnen het instituut;
- inhoudelijk commentaar door coördinator en directeur; en
- redactionele controle en voorstellen voor opmaak door de afdeling Communicatie.

De conceptversies van tussen- en eindrapporten worden besproken met de opdrachtgever. Feitelijke onjuistheden zullen worden gecorrigeerd voordat de definitieve rapporten (tussen- en eindrapport) worden opgemaakt. Na afloop van projecten vindt een interne evaluatie plaats. Doorgaans vindt ook een externe evaluatie plaats met de opdrachtgever.

Toegankelijkheid van data die vallen onder de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) worden conform de parameters van de wet behandeld.

Begeleidingscommissie

Voor dit project is door het Rathenau Instituut een begeleidingscommissie ingesteld. De begeleidingscommissie wordt op de hoogte gehouden middels tertaalrapportages en periodieke bijeenkomsten. Het Rathenau Instituut verwacht van leden van de begeleidingscommissie dat zij het instituut ondersteunen bij het in kaart brengen van de politieke, bestuurlijke en/of maatschappelijke betekenis van de opdracht. Daarnaast verwacht het instituut dat de leden van een begeleidingscommissie hun vraagtekens, kritiek en bezwaren tegen (delen) van de argumentatieve lijn en de inhoud naar voren brengen.

Het Rathenau Instituut is verantwoordelijk voor de inhoud van de projecten. Daarom bepalen de projectleider, coördinator en de directeur uiteindelijk wat er met de adviezen van een begeleidingscommissie gebeurt. Leden van een begeleidingscommissie zijn niet individueel en ook niet gezamenlijk verantwoordelijk voor de inhoud van de projecten.

Literatuur

- Van Est, R. & A. van Waes m.m.v. A. de Vries (2016) *Elf lessen voor een goede Energiedialoog*. Den Haag: Rathenau Instituut.
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM) (2016) *Het nationale programma voor het beheer van radioactief afval en verbruikte splijtstoffen*. Den Haag: Ministerie van Infrastructuur en Milieu.
- Kool, L., J. Timmer, L. Royackers & R. van Est (2017) *Opwaarderen: Borgen van publieke waarden in de digitale samenleving*. Den Haag: Rathenau Instituut.
- Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst*. (2021). [Coalitieakkoord]. VVD, D66, CDA en ChristenUnie.
- Richtlijn 2011/70/Euratom van de Raad van 19 juli 2011 tot vaststelling van een communautair kader voor een verantwoord en veilig beheer van verbruikte splijtstof en radioactief afval, CONSIL, 199 OJ L (2011).
- Van Soest, Jan Paul (3 mei 2018) *Diepgravende dialogen, bouwen aan vertrouwen: Eindrapportage Kwartiermaker Eindberging radioactief afval en verbruikte splijtstoffen*. Deventer: De Gemeynt.
- Sørensen, E. & J. Torfing (2009) Making governance networks effective and democratic through metagovernance. *Public Administration* 87 (2): 234–58.
- De Vries, A., A. van Waes, R. van Est, B. van der Meulen & F. Brom (2015) *Bouwstenen voor participatie: Visie op publieksparticipatie bij de besluitvorming over langdurig beheer van radioactief afval*. Den Haag: Rathenau Instituut.

Bijlage: het Rathenau Instituut

Wat doen we en wat willen we bereiken?

Wetenschap en technologie zijn essentieel voor onze samenleving: ze brengen Nederland innovatiekracht en zijn van grote invloed op het dagelijks leven van ons allemaal. Het Rathenau Instituut onderzoekt ontwikkelingen in wetenschap en technologie, duidt de gevolgen voor maatschappij en beleid en stimuleert dialoog en debat om besluitvorming over wetenschap en technologie te ondersteunen.

Voor wie?

Dit doet het instituut voor iedereen die beslissingen moet nemen over wetenschap en technologie, zoals het parlement, regering en beleidsmakers, maar ook voor bedrijven, wetenschappelijke instellingen, maatschappelijke organisaties en burgers. Vooral daar waar nieuwe technologische ontwikkelingen vragen om nieuwe kaders of leiden tot maatschappelijke controverse, of daar waar feiten en cijfers ontbreken.

Hoe?

Het Rathenau Instituut draagt bij aan (politieke) oordeelsvorming door het gevraagd en ongevraagd informeren van betrokken stakeholders. Het instituut doet dit op basis van wetenschappelijke analyses van maatschappelijke en bestuurlijke vraagstukken, onderzoek naar nieuwe technologische ontwikkelingen, kansen en risico's en door het geven en analyseren van feiten en cijfers over het innovatie- en wetenschapssysteem in Nederland.

Het Rathenau Instituut stelt hoge eisen aan de kwaliteit van al zijn onderzoek en activiteiten. Dit is geborgd in een kwaliteitsplan, de gebruikte onderzoeksmethoden en de medewerkers. Het kwaliteitsplan garandeert opdrachtgevers en belanghebbenden dat het onderzoek goed en tijdig wordt uitgevoerd. Bij het Rathenau Instituut werkt een multidisciplinair team van wetenschappers en communicatie-experts, inclusief natuurkundigen, biologen, statistici, sociale wetenschappers, bestuurskundigen en filosofen. Hun doel is om een zo helder mogelijk beeld te geven van politieke en maatschappelijk relevante ontwikkelingen en het publieke debat zo goed mogelijk te voeden.

Waarin zijn we uniek?

Dit doet het Rathenau Instituut op een onafhankelijke, veelzijdige, kritische en tijdige wijze, met oog voor de maatschappelijke en/of politieke impact. Het instituut verbindt wetenschap, technologie en samenleving. Door de combinatie van feiten en cijfers, beleidsonderzoek en maatschappelijk debat weet het Rathenau Instituut relevante ontwikkelingen tijdig te adresseren bij essentiële besluitvormers.

Onafhankelijk onderzoek

Het Rathenau Instituut is inhoudelijk onafhankelijk. Het is in 1986 ingesteld door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het ministerie financiert ook het Rathenau Instituut. Het instituut is beheersmatig ondergebracht bij de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW).